Arşivde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi-Mart 2024, Cilt: 1, Sayı: 1
Journal of Women and Gender in the Archives-March 2024, Volume 1, Issue 1

arşiv de KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET DERGİSİ
Journal of Women and Gender in the Archives

Bilgi ve Belge Çalışmaları: Özel Arşivlerde Teori ve Uygulama

Information and Records Studies - Theory and Practice in Private Archives

Seher İnceoğlu Güner
Arşivci, Efemera Uzmanı

"Kitabın Makale Yazarları Farklı Başlıklarla Konuya Değinmiş Olsalar da Hepsinin Ortak Sorunları; Özel Arşivlerdeki Kavram Karmaşası, Özel Arşivlerin Parçalanarak Kuruma İntikali, Özel Arşivin Tanımlaması ve Özel Arşivlere Erişimdir. Ortak Beklentileri ise İş Birliği İçinde Çalışabilmektir."

Bilgi ve belge yönetiminin en sorunlu sahalarından biri özel arşivlerdir. Bilhassa son yıllarda sıklıkla karşımıza çıkan özel arşiv çalışmaları, hem bu sorunları gün yüzüne çıkarmakta fayda sağlamış/sağlamakta hem de özel arşivlerin gerçek değerine ve önemine atıfta bulunmuş/bulunmaktadır.

2017 yılında yayımlanan ve editörlüğünü Tûba Karatepe, Elif Yılmaz Şentürk ve Varol Saydam'ın üstlendiği *Bilgi ve Belge Çalışmaları Özel Arşivlerde Teori ve Uygulama*[1] adlı kitap tam da bu sorunlu sahanın ilacı gibi raflarda yerini bulmuştur.

Bu kitabın tanıtımını 2017 yılında meslektaşım öğretim görevlisi Dr. Özhan Sağlık, Bilgi Dünyası'nda yayımlamıştı. Ben de Sağlık'ın çalışmasında ifade ettiği bir cümleyle başlamak istiyorum: "Kitaptan ve bu kitabın mütevazı tanıtımından...farkındalık yaratması..."[2]

Bu kitap, Sağlık'ın da dediği gibi son derece "mütevazı" bir tanıtımıyla uzmanları, akademisyenleri ve bu sahadaki araştırmacılar gözünden gerek teoride özel arşivlerin yerini gerekse uygulamadaki özel arşiv sorunlarını ifade eden son derece faydalı ve alana yenilik getirmiş olan bir rehberdir.

Çalışma, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) arşiv uzmanı Neslihan Aracı Güler'in

1. Tûba Karatepe, Elif Yılmaz Şentürk, Varol Saydam (Ed.), *Bilgi ve Belge Çalışmaları Özel Arşivlerde Teori ve Uygulama* (İstanbul: Hiper Yayınları, 2017).

2. Özhan Sağlık, "Bilgi ve Belge Çalışmaları: Özel Arşivlerde Teori ve Uygulama," [T. Karatepe, E. Yılmaz Şentürk ve V. Saydam tarafından yayına hazırlanan *Bilgi ve belge çalışmaları: Özel arşivlerde teori ve uygulama* başlıklı kitabın değerlendirmesi], *Bilgi Dünyası* 18, sy. 2 (Aralık 2017): 234, https://doi.org/10.15612/BD.2017.630

"İstanbul'daki Bilgi ve Belge Merkezlerinde Bulunan Şahıs Arşivleri Üzerine Bir İnceleme" başlıklı makalesiyle başlamaktadır. Güler'in yüksek lisans tezinin ilk iki bölümünü kapsayan makalesi bize özel arşiv kavramını, kamu arşivleri ve özel arşivler arasındaki farkı; Yeni Zelanda, İtalya gibi ülkelerin özel arşivlere bakışını, özel arşivlerdeki kavram karmaşasını ve arşivcilik prensipleri gibi konuları detaylı bir literatür çalışması ile sunmaktadır. Güler'in bu makalesi özel arşivler hakkında detaylı bir literatür çalışmasını içeren ve diğer çalışmalara öncülük eden bir vasfa da sahiptir.

Devamında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Rektörü ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Handan İnci'nin "Yazar Arşivleri Bize Ne Söyler?" makalesi, aslında arşiv sahipleri hayattayken iletişime geçmenin bir arşiv düzenlemesinde ne denli önemli olduğunu gösterirken; diğer yandan yazar terekelerinin toplanması, arşivlenmesi, erişime açılması hatta devlet güvencesinde yapılması konuları çalışmasının ana eksenini oluşturuyor. Bu çalışma aynı zamanda bir yazar arşivinin tanımlanmasından erişime açılmasına kadar olan sürede Türk Dili ve Edebiyatı, Bilgi ve Belge Yönetimi gibi alan uzmanlarının; belki yazarın ailesi, arkadaşları gibi kişilerin birlikte çalışması, işbirliği içinde olması gerçeğini de vurguluyor.

Bu gerçeği bize çalışmanın üçüncü makalesinde "İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde Bulunan Ahmet Hamdi Tanpınar Evrakının Sayısallaştırılması" başlığıyla Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümünden Dr. Öğretim Üyesi Varol Saydam gösteriyor. Saydam, bir özel arşivin sayısallaştırma süreçlerini bize anlatırken; aynı zamanda bir arşivin düzenlenmesinin bilgi ve belge yönetimi uzmanları tarafından yapılması gerektiğini, diğer meslek grupları ve arşiv sahiplerinin, varsa yakınlarıyla işbirliğini vurguluyor. Ki yazar aile üyeleri ve üç farklı kurumun birlikte çalışarak bunun yapılabildiğini ve bu iş birliklerinin özel arşivlere özellikle belgelerin tanımlamasında ayrı bir değer kattığını gösteriyor.

Çalışmanın dördüncü makalesinde sahaf Emin Nedret İşli "Özel Arşivlerin, Kitabın, Kütüphanenin, Takibinde Olmak, Peşine Düşmek" başlığıyla özel arşivleri sahaf bakış açısından görmemizi sağlıyor. İşli, özel arşivlerin şimdiye kadar derli toplu olarak alınmaması, özel arşiv sahiplerinin malzemeyi önemsememesi, özel nedenlerden yok etmesi gibi konulara değiniyor ve çoğunlukla kitapların sahafa intikalinden bahsediyor. Tam da burada özel arşivlerin tam tekmil bir kütüphaneye bağışlanmasında sahaf ve kütüphane iş birliğine de işaret ediyor.

Çalışmanın beşinci makalesi Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı kurucu üyesi Aslı Davaz'a aittir. "Özel Arşivlerin Kurumsallaşması" başlıklı makalesinde Davaz, kadın arşivleri konusunda uzman ve araştırmacı kimliğiyle bize kaybolan/dağılan kadın arşivleri hakkında bilgi veriyor ve mevcut arşivlere nasıl sahip çıkmamız gerektiğini açıklıyor. Bu arşivlerin kurumsallaşmasında sahada aktif çalışmanın önemini, arşivlerin aktif sağlama politikaları ya da aktivist bir yaklaşımla kuruma kazandırılması gerçeğiyle vurguluyor ve uygulamada karşılaştığı sorunları aktarıyor.

Çalışmanın altıncı makalesi kitabın makale yazarlarından biri olarak bana ait. Özel arşivlerin içinde tartışmalı ve sorunlu bir saha olan efemera konusuna, "Efemera Kavramı ve Avrupa'daki Bilgi Merkezlerinden Örnekler" başlığıyla yazdığım makalede değindim. Efemeranın tanımı, efemera türleri ve Avrupa'daki birkaç bilgi merkezinden efemera bakış açısını aktarmaya çalıştım.

Özel arşivlerin uygulamadaki sorunlarını ortaya koyan bir diğer çalışmayı kitabın yedinci makalesinde Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge yönetimi bölümü doktora öğrencisi Özkan Güner "Özel Arşivlerin Düzenlenmesi: Bir Yol Haritası" başlığıyla anlatıyor. Güner, uzman bir arşivci gözünden yine sorunlu başka bir saha olan özel arşivlerin düzenlenmesi konusunda kendi tecrübelerinden ve uzmanlığından edindiği bilgileri bize aktarıyor.

> ***"Özel arşivler arşiv sahipleriyle, arşivcisiyle ve araştırmacısıyla hemhal olduğunda esas değerini kazanır."***

Çalışmanın sekizinci makalesi "Kurumsal Kimlik Çalışmalarına Bir Örnek: Marmara Üniversitesi Görsel Bellek Projesi" başlığıyla Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge yönetimi bölümü öğretim üyeleri Prof. Dr. Tûba Karatepe, Dr. Elif Yılmaz Şentürk, Dr. Varol Saydam, Marmara Üniversitesi Gazetecilik bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Levent Eldeniz ve Radyo Televizyon Sinema Bölümü öğretim üyesi Dr. Serkan Kırlı tarafından yazılmıştır. Makale bize arşiv kültürünün kurumsal tarih, kurumsal kimlik ve görsel arşivle ilişkisini gösteriyor. Sahada bu çalışma yapılırken izlenen adımların detayını görmek de mümkündür. Aynı zamanda toplu katalogların, bibliyografyaların, gazete ve kupür arşivlerinin hatta bu arşivlerde yapılan düzenleme ve tanımlama çalışmalarının ne kadar önemli olduğunu da hatırlatıyor.

Çalışmanın dokuzuncu makalesi "Biyografi Yazımında Sicil Dosyaları: Şeyhülislam Ürgüplü Mustafa Hayri Efendi" başlığıyla Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetiminden Dr. Elif Yılmaz Şentürk tarafından yazılmıştır. Şentürk makalesinde arşiv okumayı daha anlamlı kılmada özel arşiv malzemesi olarak sicil dosyalarının

bize, o kişiye dair ne çok şey anlattığını gösteriyor. Çalışmanın onuncu ve son makalesi "Arşiv Yönetimi Açısından Ontolojik Tabanlı Uygulamaların Rolü/Önemi" başlığıyla yine Özkan Güner'e aittir. Arşivlerdeki bilginin ortaya çıkarılmasında semantik ve mantıksal ilişkiler kuran ontolojik tabanlı arşiv sisteminin tanımlamadaki önemini vurguluyor.

Bu kitabın basıldığı 2017'den 2023'e kadar olan süreyi düşünürsek bu kitap hâlâ söylenmemişi söylemeye gayret eden bir yol haritası niteliğindedir. Bu anlamda uygulamada karşılaşılan sorunları sahada irdelemeye çalışmış, yeni çözüm önerileri getirmiş, bilgilerimizi tazelemiştir.

Kitabın makale yazarları farklı başlıklarla konuya değinmiş olsalar da hepsinin ortak sorunları; özel arşivlerdeki kavram karmaşası, özel arşivlerin parçalanarak kuruma intikali, özel arşivin tanımlaması ve özel arşivlere erişimdir. Ortak beklentileri ise işbirliği içinde çalışabilmektir. Bütüne baktığımızda bence bu kitap bize şu mesajı veriyor: Özel arşivler Arşiv sahipleriyle, arşivcisiyle ve araştırmacısıyla hemhal olduğunda esas değerini kazanır.

Kaynakça

Sağlık, Özhan. 2017. Bilgi ve Belge Çalışmaları: Özel Arşivlerde Teori Ve Uygulama. *Bilgi Dünyası* 18 (2):231-34. https://doi.org/10.15612/BD.2017.630.

